

STORTINGET

Representantforslag 86 S

(2023–2024)

fra stortingsrepresentantene Ingvild Wettrhus Thorsvik, Guri Melby, Ane Breivik og Abid Raja

Dokument 8:86 S (2023–2024)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Wettrhus Thorsvik, Guri Melby, Ane Breivik og Abid Raja om opprettelse av psykiatrigrupper i flere politidistrikter

Til Stortinget

Bakgrunn

Drap begått av personer med psykoselidelser er et signal om at systemet ikke fanger opp de som trenger mest hjelp. I 2023 så TV 2 nærmere på 19 drapssaker begått i årene 2011–2022, for å finne ut av hva politiet visste om gjerningspersonene i forkant av drapene. Alle gjerningspersonene hadde vært i kontakt med politi, helsevesen eller andre offentlige instanser før de endte med å ta liv. Allikevel ble de ikke tatt ordentlig hånd om av psykiatrien før de begikk drap. Det er svært viktig å understreke at det ikke er noen sammenheng mellom mennesker med psykiske lidelser generelt og kriminalitet.

I flere av sakene hadde politiet henlagt en rekke voldsanmeldelser mot gjerningspersonen. En av årsakene til at dette skjer, er at påtalemyndigheten konkluderer med at en gjerningsperson er utilregnelig og følgelig ikke kan dømmes til fengsel, samtidig som at den enkelte voldshendelse ikke kvalifiserer til at gjerningspersonen kan dømmes til tvungent psykisk helsevern. De er med andre ord for syke til å sitte i fengsel, men ikke syke nok til at de kan tvangsinnlegges i helsevesenet. TV 2s saker illustrerer hvordan mange psykisk syke lovbytere

faller mellom to stoler, og begår alvorlig kriminalitet i svingdøren mellom helse- og justissektoren.

I Kriplos' rapport «Vold begått av personer med alvorlige psykiske lidelser» fra 2022 kan man lese at personer med alvorlige psykiske lidelser utgjorde 30 prosent av det totale antallet gjerningspersoner i saker med drap eller drapforsøk i perioden 2014–2021.

I Statens undersøkelseskomisjon for helse- og omsorgstjenesten (Ukom) sin rapport «Hva kan vi lære etter et drap begått i psykotisk tilstand?» fra 2021 anbefaler de flere forbedringstiltak som omhandler mulighetene for tettere og bedre samhandling mellom politiet og det psykiske helsevernet for å ivareta samfunnsvernet.

Flere politidistrikter har de siste årene meldt inn bekymringer rundt voldsutøvelse og voldspotensial blant personer med alvorlige psykiske lidelser, og de opplever problemet som økende og spesielt utfordrende. I politiets årlige trusselvurdering har utfordringen de tre siste årene blitt fremhevet som en særlig alvorlig kriminalitetstrussel med negativ utvikling. I politiets trusselvurdering for 2023 står det:

«Det er meget sannsynlig at vold begått av personer med alvorlige psykiske lidelser og problematisk rusmiddelbruk vil fortsette å utgjøre en betydelig trussel, hvor enkelte hendelser vil medføre tap av liv.»

Kriplos' rapport fra 2022 viser også en stor variasjon innad i politiet med tanke på samarbeidsrutiner med helsetjenestene. I september 2023 spurte TV 2 samtlige politidistrikter om de har egne grupper eller ansatte som jobbet med psykisk syke kriminelle. TV 2s kartlegging viser at det i 9 av landets 12 distrikter ikke finnes noen slik ordning i dag. Forslagsstillerne mener det er

på tide å opprette psykiatrigrupper i flere politidistrikter, etter modell fra Oslo politidistrikt.

Nøkkelen til suksess: Personrettet etterforskning

Psykiatrigruppens hovedoppgave er å ivareta psykisk syke borgere på individnivå, og samtidig verne samfunnet mot de samme borgerne. Psykiatrigruppen forener forebygging, etterforskning og påtale i samme team, i motsetning til ellers i politiet, hvor de forebyggende enhetene arbeider adskilt fra andre, og ikke har samme adgang til å bruke tvangsmidler. I tillegg er det ansatt dedikert personell med spisskompetanse, i kontrast til ellers i politiet, hvor «alle» skal kunne håndtere en psykiatrisak.

Psykiatrigruppen har utviklet en ny arbeidsmetodikk, spesielt tilpasset ønsket om å redusere denne målgruppens kriminalitet. Etterforsknings samarbeidet er utarbeidet etter modellen «personrettet etterforskning», som skiller seg fra det mer tradisjonelle stedsbestemte og hendelsesstyrte saktrekket. I motsetning til politiet ellers, hvor de ansatte skal løse konkrete enkeltsaker innenfor et bestemt geografisk område, skal psykiatrigruppen løse utfordringen en enkeltperson kan utgjøre, ikke oppklare en konkret straffesak.

Personrettet etterforskning har vist seg å være effektivt ved bekjempelse av kriminalitet begått av utilregnelige gjengangere. For å besitte personkunnskap er det avgjørende å ha et fast team, bestående av jurist og etterforsker, som følger sine faste klienter. Fylldige personalia-mapper kombinert med erfaring fra straffesaker og forebyggende arbeid over tid gjør det mulig å skille reell psykoseproblematikk fra simulering, rus og atferdsvansker.

Psykiatrigruppens arbeidsoppgaver forutsetter en betydelig spesialkompetanse i tillegg til generell kompetanse i påtale- og etterforskningsfaget. De må ha nød-

vendige kunnskaper om psykiske tilstander som får betydning for straffeprosessuelle spørsmål og forvaltningsmessig tvangsbruk.

For psykiatrigruppen er det viktig å kjenne de individspesifikke risikofaktorene til hver enkelt. Slik kan psykiatrigruppen vurdere om innkomne straffesaker eller andre meldinger tyder på at risikoen for straffbare handlinger øker og om det derfor er behov for at helsevesen og politiet sammen iverksetter tiltak for å redusere risikoen. Det er også viktig å kjenne til den enkeltes voldsrisiko for å ivareta egen og andres sikkerhet i forbindelse med pågripelser, samtaler og avhør i arresten, fengslingsmøter og eksterne møter.

Arbeidet gjennom prosjektet «Mellom alle stoler», som varte fra 2013 til 2015, og psykiatrigruppen i Oslo politidistrikt har vist at det er mye å hente i samfunnsbesparelse ved at politiet arbeider aktivt kriminalitetsforebyggende overfor gruppen som er i kjerneområdet for dom til tvungent psykisk helsevern.

Forslagsstillerne foreslår derfor å opprette psykiatrigrupper i flere politidistrikter etter modell fra Oslo politidistrikt. Det kan være første ledd i en opptrappingsplan, hvor det langsiktige målet er at alle politidistrikter får psykiatrigrupper. Psykiatrigrupper i flere politidistrikter vil kunne hindre mennesker som sliter med psykiske utfordringer fra å begå alvorlig kriminalitet, og kunne bidra til at færre liv går tapt.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber regjeringen opprette psykiatrigrupper i flere politidistrikter, etter modell fra Oslo politidistrikt.

8. februar 2024

Ingvild Wetrhus Thorsvik

Ane Breivik

Guri Melby

Abid Raja